

OVER STRATEGISCHE KONCEPTEN¹

O. Vanneste

Gouverneur van West-Vlaanderen

Inleiding

Inzicht is het vertrekpunt van een verantwoorde strategiebepaling voor een regionaal economisch beleid. Dit inzicht moet kunnen steunen op een

die over 'strukturele werkloosheid' publiceerden, het begrip inhoudelijk onvoldoende omschreven.

Ik moet vaststellen dat onvoldoende begripsomschrijving een euvel is dat heden in diverse disciplines hoogtij

Een adekwaat regionaal economisch beleid veronderstelt een adekwaat infrastruktuurbeleid. Dit laatste houdt tevens een aanbod van bedrijventerreinen in, een aangepaste ontvangststruktuur zoals bedrijvencentra en doorgangsgebouwen, een opleidingsstruktuur aangepast aan de behoeften van de regio, toegankelijkheid en verspreiding van technologie en een blijvende aandacht voor de psychologische polarizatie in het gehele gebeuren van de economische ontwikkeling.

teoretische onderbouwing, die wordt getoetst aan concrete analyse. Die concrete analyse betekent dat de eigenheid van het gebied aan bod komt en dat hiermee ook de stap wordt gezet naar het bepalen van mogelijkheden en zwakheden of bedreigingen.

De strategiebepaling bouwt op concepten en evalueert mogelijkheden en kansen. Strategiebepaling betekent in wezen lange-termijndenken, met afweging van haalbaarheid van acties op korte, halflange en lange termijn.

In het begin van de jaren vijftig was West-Vlaanderen onbetwistbaar een arme regio, naar inkomen en naar sociaal-kulturele uitrusting en nutsvoorzieningen. De noodzaak tot ingrijpen werd manifest. In het boek 'Structurele Werkloosheid in West-Vlaanderen. Een Regionaal-Economische Studie' dat G. Declercq en ikzelf in 1954 publiceerden, werd vooreerst een denk-kader gesmeed. Als economen stelden wij toen vast dat de meeste auteurs

viert. Naast de problematiek van het 'begrippenkader' is er thans meer dan voorheen het in gebreke blijven van afdoende statistische informatie als 'primaire bron'. Bij de internationale organisaties staat België thans bekend als zwak inzake gegevensgaring.

Strategiebepaling en streekontwikkeling

Het is duidelijk dat *strategiebepaling* geen eenmalig gegeven is. Veel elementen van het sociaal-economisch leven zijn aan verandering onderhevig. De wording van een eenheidsmarkt, de verhoogde mogelijkheden van mobiliteit en van communicatie brengen mee dat het denkkader 'ruimte' niet hetzelfde blijft.

Bij de strategiebepaling voor de sociaal-economische ontwikkeling en de welvaart van West-Vlaanderen werd gekozen voor verruiming van de werkgelegenheid in de eigen provincie. Dit betekent niet dat geen aandacht moet worden besteed aan

interferenties met de ontwikkeling in Noord-Frankrijk en met de rest van Vlaanderen en België. Het is wel zo dat de voorstellen om zich afhankelijk te stellen van of om zich uitdrukkelijk te oriënteren op de ontwikkeling in Noord-Frankrijk of andere groeipolen buiten West-Vlaanderen werden afgevoerd als oplossing op langere termijn voor de Westvlaamse problematiek.

Terugblikkend op de economische ontwikkeling van de voorbije vier decennia, meen ik te mogen stellen dat dit een goede keuze is geweest. Wie vertrouwd is met de situatie in Noord-Frankrijk weet dat het sociaal-economisch patroon in West-Vlaanderen duidelijk ongunstiger zou zijn dan wat het nu is.

Het Bruto Binnenlands Produkt per inwoner uitgedrukt in procent van het gemiddelde van de Europese Unie bereikte omstreeks 1990 in Noord-Frankrijk slechts 89,8%. In Oost-Vlaanderen was dit 99,7 en in West-Vlaanderen 106,3. Onder de Belgische provincies scoorden enkel Brabant (116,6) en Antwerpen (125,6) beter dan West-Vlaanderen.

De goede situatiekennis kan het best vanuit de streek worden opgebouwd. Men kan evenwel niet aan efficiënte economische *streekontwikkeling* doen indien men niet beschikt over een minimale grootte van het werkveld, de noodzakelijke kritische massa. In Vlaanderen kunnen de provincies als de geschikte eenheid worden beschouwd. Een succesvolle streekontwikkeling is afhankelijk van een team van mensen. Dit team telt personen die tot verschillende specialiteiten en disciplines behoren. Streekontwikkeling

¹ Samenvatting van de rede gehouden door dr. ec. O. Vanneste op de openingsvergadering van de Provincieraad op 3 oktober 1995.

houdt ook in dat er nauw contact is met de subgewesten en de uiteenlopende geleidingen van onze maatschappij.

Industrialisatie is lange tijd het toverwoord geweest, maar heeft deze glans verloren. Bij het inschatten van beleidsmaatregelen om de werkgelegenheidsproblematiek naar een oplossing te brengen, verbindt men thans industrialisatiepogingen veel te rechtstreeks met kwantificering van tewerkstelling in de industrie zelf. De fout die te dikwijls wordt gemaakt, is dat men afzonderlijke fenomenen vaststelt en ook analyseert, maar de samenhang der dingen en de onderliggende krachten niet naar boven haalt. Ik wil waarschuwen voor de slogan dat de toekomst enkel is weggelegd voor de dienstensektor.

Het belang van de industrie

Het belang van de industrie voor de economische ontwikkeling en voor de welvaarts groei kan op diverse wijzen worden benaderd. Te dikwijls wordt het belang uitsluitend gemeten ten aanzien van de werkgelegenheid in de industriële sektor zelf, met verwaarlozing van de afgeleide effecten naar andere sectoren en naar koopkracht. Heel dikwijls worden konklusies getrokken op grond van cijfermatige gegevens die in feite een korrekte vergen of op zijn minst een nuancering bij de interpretatie. Een markant voorbeeld van vertekende registratie is de registratie van de 'uitzendarbeid' onder de rubriek 'zakelijke dienstverlening'. In werkelijkheid blijkt in West-Vlaanderen meer dan drievierde van de uitzendkrachten een job te hebben in de industrie. Het is bekend dat activiteiten zoals boekhouding, vervoer, personeelsselectie, bewaking, schoonmaak en andere, die voorheen veelal in eigen beheer binnen de industrie werden verricht en als 'industrie' werden geteld, meer en meer worden toevertrouwd aan gespecialiseerde ondernemingen en dat die tewerkstelling dan wordt 'getertiariseerd'.

Naar ons oordeel blijft de industrie ruggegraat van de economie in West-Vlaanderen, zij het uiteraard meer geprononceerd in het zuiden dan in het noorden van de provincie. Dit sluit niet uit dat de grootste aandacht moet gaan naar de ontwikkeling van stuwende activiteiten in de tertiaire sektor. Aan de industrie moet de mogelijkheid worden geboden tot herstructurering, die onbetwistbaar noodzake-

lijk is. Deze mogelijkheden zijn ook te garanderen op het ruimtelijke vlak, door een adequaat aanbod van bedrijventerreinen, verantwoorde mogelijkheden van herstructurering en eventueel uitbreiding ter plaatse. Een te eenzijdige uitbouw en ontwikkeling van de industrie moet uiteraard element zijn van beschouwingen bij de strategie bepaling en een zoeken naar middelen om de kwetsbaarheid terug te dringen. Het beleid moet zich uiteraard zoveel als het kan richten op groeisektoren.

Dit laatste betekent echter niet dat onze 'traditionele' sectoren als verloren moeten worden beschouwd. De Westvlaamse textielnijverheid is er het bewijs van dat interne herstructurering mogelijkheden biedt voor de toekomst. De diversifikatie van de Westvlaamse industrie is onloochenbaar. In 1958 groepeerde de textielnijverheid in West-Vlaanderen circa 33% van de industriële werkgelegenheid. In 1992 was dit teruggebracht op 20%. Voor de kledingnijverheid (inclusief schoenen) was er een terugval van 12% tot 7%. In het arrondissement Tielt is de eenzijdige oriëntatie op textiel- en kledingnijverheid een pijnpunt. Het moet wel duidelijk zijn dat de konfektienijverheid veel kwetsbaarder is dan vele van onze deelsektoren in de textielnijverheid.

De strategie van de industriële ontwikkeling moet gericht zijn op bedrijvigheid met hoge toegevoegde waarde. Het is onvermijdbaar dat delen van de produktie – omwille van de arbeidsintensiteit of marktgerichtheid – een verplaatsing zullen kennen naar ande-

re landen (zoals het vroegere Oost-Europa, Noord-Afrika, Verre-Oosten). Het komt er op aan kennis-intensieve activiteiten in West-Vlaanderen te behouden, verder te ontwikkelen en aan te trekken. Dit neemt niet weg dat de delokalizatie – samengaan met de mundialisering van onze economie – een bijkomende zorg is voor het evenwicht op de arbeidsmarkt.

In de *kenniseconomie* moeten industrie en de dienstensektor hand in hand gaan. Het gaat in de kenniseconomie om een totaal-set van kennis. Gebruik van geavanceerde technologie is voor de toekomst een noodzakelijke voorwaarde, maar op zichzelf geen voldoende voorwaarde voor ontwikkeling. Het gaat om een samengaan van technologische kennis, marktkennis, strategische kennis en organisatiekennis. Het is onder meer bekend dat het inspelen op 'status' mogelijkheden biedt (onder meer in de automobielsektor). Design is een belangrijk element. Vormgeving, gebruiksgemak, imago zijn elementen waarop de verkoop- en marketingafdelingen zich sterker kunnen richten als elementen in de concurrentiestrijd.

In de eerste fase van de economische opgang van West-Vlaanderen was het aantrekken van buitenlandse bedrijven een essentieel punt in de strategie bepaling. Heel wat factoren zijn er oorzaak van dat de klemtoon steeds meer is verschoven naar de zogenaamde endogene ontwikkeling, een ontwikkeling op eigen kracht. Toch is het een misvatting als men zou stellen dat geen aandacht meer moet uitgaan naar akquisitie in het buitenland en dat het

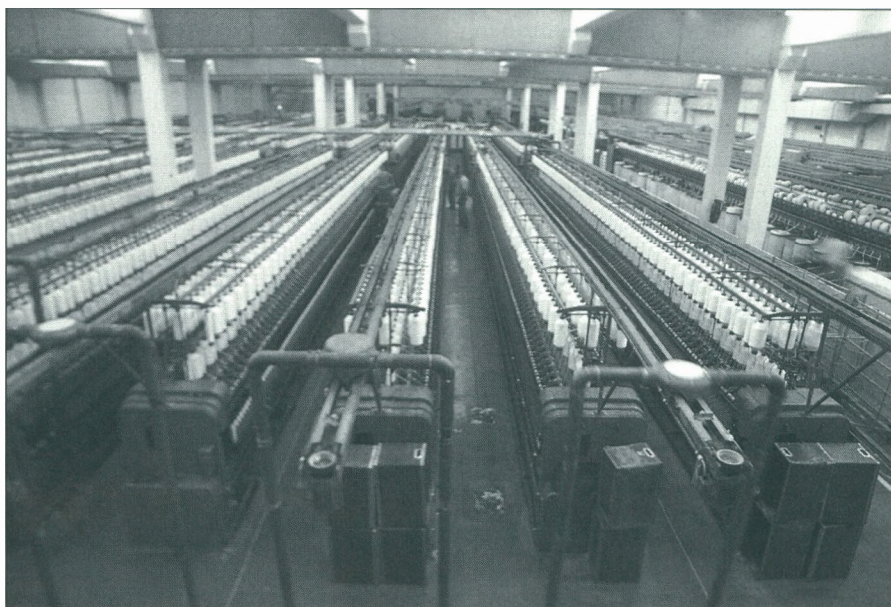

Foto Hol

beleid van vooral de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig thans op dit vlak geen resultaten meer biedt. Ook thans nog is er belangstelling vanuit het buitenland. Ik verwijs onder meer naar wat we noemen de Japan-pool te Oostende. Algemeen droeg de buitenlandse inbreng bij tot een diversifikatie en een versterking van het industrieel weefsel, met inbreng van nieuwe technologie.

De verweving met buitenlands kapitaal induceert een vlugger vertrouwd worden met moderne management-technieken en aangepaste procesbenaderingen, die de competitiviteit van onze industrie versterken. In de jaren zestig heeft dit facet in belangrijke mate de aanpassingen in de Westvlaamse industrie versneld en aldus een motorisch element gevormd voor een sterke endogene ontwikkeling.

Clusters in groeisektoren

Voor een vernieuwde dynamiek wordt thans heel sterk de klemtoon gelegd op clustering van groeisektoren in de industrie en in de diensten. De idee van clustering is niet zo nieuw als thans veelal wordt aangegeven. In feite vallen we hier terug – in aangepaste vorm – op het groeipoolconcept en zijn bruikbaarheid voor regionaal-economisch beleid.

Op heden moeten we er rekening mee houden dat – veel meer dan vroeger – de economie wat men noemt 'globalizeert'. De internationalisering van de economie is manifest. Een groeiend aantal bedrijven beschouwt de hele wereld als potentiële vestigingsplaats van hun activiteiten, eventueel voor delen hiervan. Voor het concrete beleid wil ik beklemtonen dat de uitgangspunten inzake ontwikkeling van groeipolen en van complexvorming in algemene termen werkbaar blijven. De vraag blijft wat het trekende element is van wat men nu 'cluster' noemt.

De geografische concentratie kan het zwaartepunt hebben in een bepaalde regio of provincie, maar de cluster zal normaliter ten minste het geheel van Vlaanderen moeten bestrijken. In West-Vlaanderen is door de GOM-West-Vlaanderen in samenwerking met de kunststofverwerkende industrie en met het industriële hoger onderwijs een aanvraag neergelegd bij de Vlaamse Regering tot erkenning van een *cluster kunststofverwerkende indus-*

trie. Het gaat om een cluster voor de desbetreffende industrie van geheel Vlaanderen, met West-Vlaanderen als thuishaven voor de oprichting van een 'Centrum voor kunststofverwerking', en dat zijn lokatie zal vinden op het researchpark te Kortrijk. De besprekingen om in West-Vlaanderen een aangepaste opleiding hoger onderwijs kunststofverwerking te verkrijgen, verlopen heel positief. In dezelfde lijn heeft de GOM-West-Vlaanderen reeds eerste contacten in binnen- en buitenland gelegd om een *cluster agrovoedingsindustrie* tot stand te brengen.

Stuwende sectoren in handel en diensten

Het belang van stuwende sectoren in handel en diensten werd door ons steeds beklemtoond.

De stormachtige ontwikkeling van de haven van Zeebrugge, gebaseerd op de nieuwe laad- en lostechnieken zoals containerizatie en roll-on/roll-off en de grotere dimensie van de schepen, is hier ongetwijfeld het voorbeeld bij uitstek van de aanpak van een stuwende activiteit in de tertiaire sektor met toekomst.

Van grote betekenis als stuwende sektor, met sterke verwevenheid met andere sectoren, is het *toerisme aan de kust en in het Achterland*. De toeristische sektor heeft nog grote groeikansen, doch vertoont aan onze kust verouderingsverschijnselen die ons allen moeten bekommeren. De noodzakelijke rekonversie van passieve naar actieve vakantie voltrekt zich niet. Ook de middelen voor het aantrekken van buitenlandse toeristen zijn te gering. Enkel een gezamenlijke aanpak van overheid en privé-sektor kan hier een oplossing brengen. De bijdrage van de privé-sektor zal een verplichtend karakter moeten verkrijgen. Dergelijke verplichte bijdragen vanwege de particuliere sektor bestaan trouwens ter financiering van wetenschappelijk onderzoek in bepaalde industriële sectoren (Wet De Groote) zoals de bouw, textiel en metaal; zij bestaan tevens in de landbouw ter financiering van de promotie (Promotie- en Afzetfonds in de Landbouw) en van de risico's van epidemieën (sanitair fonds). Ik vraag hier uw aller aandacht voor het ontwerp-financieringsmodel dat enkele jaren geleden door het WES werd opgesteld en besproken in een gemengde commissie.

Adekwaat regionaal economisch beleid

Wie met de voeten op de grond blijft, weet dat nu en in de komende jaren een van de belangrijkste elementen zal zijn *de kennisintensivering van bestaande bedrijvigheden*. Technologische innovatie betekent niet steeds high-tech. In feite gaat het om een technologische voorsprong – ook in zogenaamde klassieke sectoren, zoals de textielnijverheid – van een bepaalde regio (of een onderneming) ten opzichte van andere regio's (of ondernemingen).

Naast het beleidsterrein van een industrieel structuurbeleid dat streeft naar de meest gewenste industriële structuur is er het beleidsterrein van maatregelen gericht op concrete regio's, de sectoren en de ondernemingen (specifiek industriebeleid). Een strategisch omgevingsbeleid blijft in algemene termen het kernpunt van een adequaat regionaal-economisch beleid. Het is in die richting dat de Provincie West-Vlaanderen en haar ontwikkelingsorgaan de GOM-West-Vlaanderen – ondersteund door het WES – in samenspraak met uitvoeringsorganen zoals de Westvlaamse Interkommunales en Leiedal, en met alle geledingen van de bevolking wil werken.

In brede termen gesteld wil ik hier wijzen op de cruciale betekenis van een *adekwaat infrastructuurbeleid*, met inbegrip van een aanbod van bedrijventerreinen en een ontvangststructuur zoals bedrijvencentra en doorganggebouwen, van een aan de behoeften van de regio aangepaste opleidingsstructuur in brede zin, van toegankelijkheid en verspreiding van technologie en de blijvende aandacht die is te geven aan de psychologische polarizatie in het gehele gebeuren van de economische ontwikkeling.

De behoefte aan een aangepast aanbod van *bedrijventerreinen* – mede in het perspectief van het voorkomen van delokaties – is recentelijk in de belangstelling geweest. Ik wil beklemtonen dat een diversifikatie van bedrijventerreinen in de toekomst niet in het minst zal nodig zijn omwille van het mobiliteitsprobleem.

Het Vlaamse Gewest moet de voorstellen van de GOM-West-Vlaanderen wat betreft watergebonden bedrijventerreinen ernstig nemen en een voldoende lange-termijnperspectief incalculeren. Aan regionale bedrijventerreinen moet in elk geval het statuut van

openbaar nut worden verbonden. Binnen West-Vlaanderen moet de solidariteit dusdanig zijn dat een kostenverspreiding over alle terreinen toelaat bedrijventerreinen op de markt te houden die door hun specificiteit (watergebonden, spoorgebonden) normaliter een eerder lange realisatietermijn (periode voor verkoop) kennen. Inzake uitbouw van een aangepaste ontvangstruimte voor de industrie heeft West-Vlaanderen een voorttrekkersrol gespeeld. Het eerste bedrijventerrein van ons land werd op initiatief van de GOM-West-Vlaanderen opgericht te Wevelgem. Eind 1994 had West-Vlaanderen zes bedrijventerreinen. Op de 96 gevestigde bedrijven waren er 13 van buitenlandse oorsprong. Naast de 96 gevestigde bedrijven eind 1994, met een gezamenlijke tewerkstelling van 265 personen, valt te wijzen op 134 bedrijven die succesvol de Westvlaamse bedrijventerreinen verlieten. Ze stelden eind 1994 meer dan 850 personen tewerk. Het oogmerk van ondersteunen van kansrijke initiatieven is zeker bereikt. Naast het netwerk van bedrijventerreinen startte de GOM-West-Vlaanderen ook de vorming van een netwerk van doorgangsbouwen in de provincie.

De doorgangsbouwen van de GOM-West-Vlaanderen te Diksmuide, Ieper en Poperinge kennen een gunstige bezettingsgraad. In 1995 startten de bouwwerken van het doorgangsbouw te Oostende dat een onderdeel uitmaakt van het Impulsprogramma voor de regio Oostende. De lange-termijnplanning van de GOM-

West-Vlaanderen voorziet een uitbreiding van het netwerk van doorgangsbouwen over de provincie, onder meer te Brugge en te Wevelgem.

Op het vlak van *technologie-overdracht* is de werking in West-Vlaanderen reeds vele jaren terug gestart en niet enkel beperkt tot de industrie. Ik beperk mij tot de verwijzing naar de meer recente initiatieven van de GOM-West-Vlaanderen inzake Technisch Management Ondersteuning (TMO) en Export Management Ondersteuning (EMO). Misschien mag ik even verwijzen naar de belangrijke rol van het Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw te Beitem. Ook hier is er voortdurende vernieuwing. De uitbouw van een researchpark te Kortrijk moet thans ten volle worden aangegrepen om bestaande potenties te valoriseren en samenwerkingsverbanden tot stand te brengen of te optimaliseren.

De *opleidingsproblematiek* is verweven met al het voorgaande inzake innovatie en technologie.

In mijn rede voor de Provincieraad van 3 oktober 1989 stipte ik aan dat het van het allergrootste belang is dat het onderwijs tijdig wordt geïnformeerd over de technologische ontwikkelingen. Het lijkt mij wel duidelijk dat aan de toenemende heterogeniteit in de beroepenwaaier door het onderwijs niet als dusdanig kan worden tegemoetgekomen. Wat vereist is, is een stevige en deels abstraherende basisvorming, die toelaat in het concrete bedrijfsleven de stap te zetten naar het bedrijfsspecifieke.

Mede refererend naar bepaalde stellingnamen in het Ontwerp Structuurplan Vlaanderen wil ik nog even opnieuw het belang voor West-Vlaanderen beklemtonen van verschuivingen die zich voordoen in de *potenties van middelgrote steden*, zoals de stedelijke centra Brugge, Kortrijk, Oostende en Roeselare. Middelgrote steden hebben meer dan in het verleden mogelijkheden als vestigingsplaats van bepaalde segmenten van internationaal opererende bedrijvigheid. Uiteraard moeten de eigen specifieke en voor vestigingsbeslissingen relevante elementen van het stedelijk milieu goed zichtbaar worden gesteld. De kansen voor de ontwikkeling van een zone voor hoofdkantoren te Brugge zijn reëel en moeten worden aangegrepen. Wat nu moet gebeuren, mag niet worden geremd omdat op het niveau van het Vlaamse Gewest het geloof in de concurrentiekracht ten aanzien van buitenlandse grootstedelijke gebieden (Randstad, Ruhrgebied ...) te eenzijdig gericht is op de potenties van de Vlaamse Ruit.

Inzicht in mogelijkheden en kansen is de hoeksteen van het te voeren beleid. Het Kortrijkse kan en moet zich positioneren ten opzichte van Noord-Frankrijk. De gerichte uitbouw van segmenten van de tertiaire sector in onze regionaal-stedelijke centra, waar naar ik verwees in mijn rede van vorig jaar, moet een integrerend onderdeel zijn van onze ontwikkelingsstrategie.

Om te slagen zal zoals in het verleden gemeenschappelijk moeten worden gewerkt.

west - vlaamse elektriciteitsmaatschappij

intercommunale vereniging

Hoogstraat 37 - 8000 Brugge

tel. 050 / 33 79 51

**wij zorgen voor energie, verwarming en
ontspanning,
ook op de meest landelijke gebieden.**

ELEKTRICITEIT - AARDGAS - KABELTELEVISIE